

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πρώτο τμήμα)

της 6ης Μαρτίου 2014*

«Προδικαστική παραπομπή — Κοινωνική πολιτική — Οδηγία 2006/54/ΕΚ — Ίση μεταχείριση ανδρών και γυναικών σε θέματα απασχόλησης και εργασίας — Πρόγραμμα κατάρτισης για την κτήση της ιδιότητας του δημοσίου υπαλλήλου — Αποκλεισμός λόγω παρατεταμένης απουσίας — Απουσία λόγω άδειας μητρότητας»

Στην υπόθεση C-595/12,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Tribunale amministrativo regionale per il Lazio (Ιταλία) με απόφαση της 4ης Οκτωβρίου 2012, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 19 Δεκεμβρίου 2012, στο πλαίσιο της δίκης

Loredana Napoli

κατά

Ministero della Giustizia – Dipartimento dell'Amministrazione penitenziaria,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πρώτο τμήμα),

συγκείμενο από τους Α. Tizzano, πρόεδρο τμήματος, Ε. Levits, Μ. Berger, S. Rodin και F. Biltgen (εισηγητή), δικαστές,

γενική εισαγγελέας: J. Kokott

γραμματέας: Α. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλε:

— η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από την C. Cattabriga και τον D. Martin,

κατόπιν της αποφάσεως που έλαβε, αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

* Γλώσσα διαδικασίας: η ιταλική.

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία των άρθρων 2, παράγραφος 2, στοιχείο γ', 14, παράγραφος 2, και 15 της οδηγίας 2006/54/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Ιουλίου 2006, για την εφαρμογή της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών σε θέματα εργασίας και απασχόλησης (ΕΕ L 204, σ. 23).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της L. Napoli και του Ministero della Giustizia — Dipartimento dell'Amministrazione penitenziaria (Υπουργείου Δικαιοσύνης — Τμήμα Σωφρονιστικής Διοικήσεως, στο εξής: Amministrazione penitenziaria) σχετικά με τον αποκλεισμό της L. Napoli από το πρόγραμμα κατάρτισης για υπαξιωματικούς της σωφρονιστικής αστυνομίας κατόπιν της απουσίας της από το πρόγραμμα αυτό για περισσότερες από 30 ημέρες, μολονότι η απουσία αυτή ήταν δικαιολογημένη λόγω υποχρεωτικής άδειας μητρότητας.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

- 3 Οι αιτιολογικές σκέψεις 2, 23, 25 και 28 της οδηγίας 2006/54 έχουν ως εξής:
 - «(2) Η ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών αποτελεί θεμελιώδη αρχή του κοινοτικού δικαίου σύμφωνα με το άρθρο 2 και το άρθρο 3, παράγραφος 2, της Συνθήκης [ΕΚ] και [της] νομολογίας του Δικαστηρίου. Οι διατάξεις αυτές της Συνθήκης ανακηρύσσουν την ισότητα ανδρών και γυναικών ως “καθήκον” και “στόχο” της Κοινότητας και επιβάλλουν θετική υποχρέωση προαγωγής της στο πλαίσιο όλων των κοινοτικών δραστηριοτήτων.
 - [...]
 - (23) Από τη νομολογία του Δικαστηρίου καθίσταται σαφές ότι η δυσμενής μεταχείριση των γυναικών που συνδέεται με την εγκυμοσύνη ή τη μητρότητα συνιστά άμεση διάκριση λόγω φύλου. Η μεταχείριση αυτή θα πρέπει, επομένως, να περιλαμβάνεται ρητά στην παρούσα οδηγία.
 - [...]
 - (25) Για λόγους σαφήνειας, κρίνεται επίσης σκόπιμο να προβλεφθεί ρητά η προστασία των εργασιακών δικαιωμάτων των γυναικών με άδεια μητρότητας, και ιδίως το δικαίωμά τους να επιστρέφουν στην ίδια ή ισοδύναμη θέση χωρίς επιδείνωση των όρων και των συνθηκών εργασίας λόγω της χρήσης αυτής της άδειας και να επωφελούνται από οποιαδήποτε βελτίωση των συνθηκών εργασίας την οποία θα εδικαιούντο κατά την απουσία τους.
 - [...]
 - (28) Η αποτελεσματική εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης απαιτεί τη θέσπιση κατάλληλων διαδικασιών από τα κράτη μέλη.»
- 4 Το άρθρο 1 της εν λόγω οδηγίας προβλέπει τα εξής:

«Σκοπός της παρούσας οδηγίας είναι να εξασφαλισθεί η εφαρμογή της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών σε θέματα εργασίας και απασχόλησης.

Για τον σκοπό αυτό, η παρούσα οδηγία περιέχει διατάξεις για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ως προς:

- α) την πρόσβαση στην απασχόληση, συμπεριλαμβανομένης της επαγγελματικής εξέλιξης, και στην επαγγελματική κατάρτιση·
- β) τους όρους εργασίας, συμπεριλαμβανομένης της αμοιβής·
- γ) τα επαγγελματικά συστήματα κοινωνικής ασφάλισης.

Περιλαμβάνει επίσης διατάξεις με σκοπό να εξασφαλίζεται ότι η εφαρμογή αυτή καθίσταται αποτελεσματικότερη μέσω της θέσπισης κατάλληλων διαδικασιών.»

- 5 Το άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της ίδιας οδηγίας ορίζει τα ακόλουθα:

«Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, η διάκριση περιλαμβάνει:

[...]

- γ) οποιαδήποτε λιγότερο ευνοϊκή μεταχείριση γυναίκας λόγω εγκυμοσύνης ή άδειας μητρότητας κατά την έννοια της οδηγίας 92/85/ΕΟΚ [του Συμβουλίου, της 19ης Οκτωβρίου 1992, σχετικά με την εφαρμογή μέτρων που αποβλέπουν στη βελτίωση της υγείας και της ασφάλειας κατά την εργασία των εγκύων, λεχώνων και γαλουχουσών εργαζομένων (δέκατη ειδική οδηγία κατά την έννοια του άρθρου 16, παράγραφος 1, της οδηγίας 89/391/ΕΟΚ) (ΕΕ L 348, σ. 1)].»

- 6 Το άρθρο 14 της οδηγίας 2006/54 έχει ως εξής:

«1. Δεν υφίσταται άμεση ή έμμεση διάκριση λόγω φύλου στον δημόσιο ή ιδιωτικό τομέα, συμπεριλαμβανομένων των δημοσίων φορέων, όσον αφορά:

[...]

- γ) τους όρους απασχόλησης και εργασίας, συμπεριλαμβανομένων των απολύσεων, καθώς και θέματα αμοιβής σύμφωνα με το άρθρο 141 της Συνθήκης,

[...]

2. Τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέπουν, όσον αφορά την πρόσβαση στην απασχόληση, καθώς και την κατάρτιση με σκοπό την απασχόληση, ότι η διαφορετική μεταχείριση που βασίζεται σε χαρακτηριστικό στοιχείο σχετικό με το φύλο δεν συνιστά διάκριση όταν, ως εκ της φύσεως των συγκεκριμένων επαγγελματικών δραστηριοτήτων ή λόγω του πλαισίου στο οποίο ασκούνται, το χαρακτηριστικό αυτό αποτελεί πραγματική και καθοριστική επαγγελματική προϋπόθεση, εφόσον ο στόχος της είναι νόμιμος και η προϋπόθεση είναι ανάλογη.»

- 7 Το άρθρο 15 της οδηγίας αυτής, σχετικά με την επιστροφή ύστερα από άδεια μητρότητας, ορίζει τα εξής:

«Η γυναίκα που έχει λάβει άδεια μητρότητας δικαιούται, μετά το πέρας της άδειας αυτής, να επιστρέφει στην εργασία της ή σε ισοδύναμη θέση με όρους και συνθήκες όχι λιγότερο ευνοϊκούς για αυτήν και να επωφελείται από οποιαδήποτε βελτίωση των συνθηκών εργασίας, την οποία θα edικαιούτο κατά την απουσία της.»

Το ιταλικό δίκαιο

- 8 Από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι, σύμφωνα με το άρθρο 9 του νομοθετικού διατάγματος 146 περί προσαρμογής των δομών και του προσωπικού της σωφρονιστικής διοικήσεως και του κεντρικού γραφείου της δικαιοσύνης ανηλίκων και περί θεσπίσεως θέσεων γενικών και ειδικών στελεχών του σώματος σωφρονιστικής αστυνομίας, κατ' εφαρμογή του άρθρου 12 του νόμου 266 της 28ης Ιουλίου 1999 (decreto legislativo n. 146, Adeguamento delle strutture e degli organici dell'Amministrazione penitenziaria e dell'Ufficio centrale per la giustizia minorile, nonche'istituzione dei ruoli direttivi ordinario e speciale del Corpo di polizia penitenziaria, a norma dell'articolo 12 della legge 28 luglio 1999, n. 266), της 21ης Μαΐου 2000 (*GURI* αριθ. 132, της 8ης Ιουνίου 2000, σ. 3, στο εξής: νομοθετικό διάταγμα 146/2000), οι επιτυχόντες του διαγωνισμού υπαξιωματικών του σώματος γενικών στελεχών της σωφρονιστικής αστυνομίας διορίζονται αμέσως ως δόκιμοι υπαξιωματικοί και πρέπει να παρακολουθήσουν πρόγραμμα θεωρητικής και πρακτικής κατάρτισης διάρκειας δώδεκα μηνών, με την ολοκλήρωση του οποίου καλούνται να λάβουν μέρος σε εξέταση. Σε περίπτωση επιτυχίας, οι υποψήφιοι προάγονται σε μόνιμους υπαξιωματικούς, ενώ, σε αντίθετη περίπτωση, υποχρεούνται να παρακολουθήσουν το επόμενο πρόγραμμα κατάρτισης.
- 9 Κατά το άρθρο 10, παράγραφος 2, του εν λόγω νομοθετικού διατάγματος:
- «Το προσωπικό που έχει απουσιάσει δικαιολογημένως από το πρόγραμμα για περισσότερες από 30 ημέρες δύναται να παρακολουθήσει το πρόγραμμα της επόμενης περιόδου. Οι γυναίκες μέλη του προσωπικού, των οποίων η υπερβαίνουσα τις 30 ημέρες απουσία οφείλεται σε μητρότητα, δύναται να παρακολουθήσουν το πρόγραμμα που θα διοργανωθεί μετά τη λήξη των περιόδων απουσίας τους από την εργασία οι οποίες προβλέπονται από τις διατάξεις περί προστασίας της εργαζόμενης μητέρας.»
- 10 Το άρθρο 3 του νομοθετικού διατάγματος 151 περί κωδικοποιήσεως σε ενιαίο κείμενο των νομοθετικών διατάξεων στον τομέα της προστασίας και της στήριξης της μητρότητας και της πατρότητας, όπως προβλέπεται στο άρθρο 15 του νόμου 53 της 8ης Μαρτίου 2000 (decreto legislativo n. 151, Testo unico delle disposizioni legislative in materia di tutela e sostegno della maternità e della paternità, a norma dell'articolo 15 della legge 8 marzo 2000, n. 53), της 26ης Μαρτίου 2001 (τακτικό συμπλήρωμα *GURI* αριθ. 96, της 26ης Απριλίου 2001, στο εξής: νομοθετικό διάταγμα 151), απαγορεύει οποιαδήποτε διάκριση λόγω φύλου και, συνεπώς, οποιαδήποτε δυσμενή μεταχείριση για λόγους που συνδέονται με την εγκυμοσύνη και τη μητρότητα. Το άρθρο 16 του εν λόγω νομοθετικού διατάγματος επιβάλλει υποχρεωτική άδεια μητρότητας απαγορεύοντας, μεταξύ άλλων, την επάνοδο της εργαζόμενης μητέρας στην εργασία κατά τους πρώτους τρεις μήνες μετά τον τοκετό. Κατά το άρθρο 22, παράγραφος 3, του νομοθετικού διατάγματος 151, οι περίοδοι άδειας μητρότητας πρέπει να λαμβάνονται πλήρως υπόψη για τον υπολογισμό της αρχαιότητας στην υπηρεσία των εργαζομένων γυναικών.
- 11 Το άρθρο 1494 του νομοθετικού διατάγματος 66 περί του κώδικα των Ενόπλων Δυνάμεων (decreto legislativo n. 66, Codice dell'ordinamento militare), της 15ης Μαρτίου 2010 (τακτικό συμπλήρωμα *GURI* αριθ. 106, της 8ης Μαΐου 2010, στο εξής: νομοθετικό διάταγμα 66), προβλέπει στην παράγραφο του 5, που αφορά το θήλυ στρατιωτικό προσωπικό των Ενόπλων Δυνάμεων, των *Carabinieri* [Χωροφυλακής] και της Οικονομικής Αστυνομίας, ότι, σε περίπτωση μητρότητας, το προσωπικό αυτό αποκλείεται από το πρόγραμμα κατάρτισης που αρχίζει κατά την περίοδο μετά τον τοκετό, διευκρινίζοντας ωστόσο ότι, σε περίπτωση επιτυχίας στην εξέταση του επομένου προγράμματος, το οικείο μέλος του εν λόγω προσωπικού τυγχάνει υπολογισμού της αρχαιότητάς του από την ημερομηνία του αρχικού προγράμματος κατάρτισης.

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 12 Η L. Napoli επέτυχε στον διαγωνισμό της 20ής Απριλίου 2009 για θέσεις υπαξιωματικών του σώματος γενικών στελεχών της σωφρονιστικής αστυνομίας και, στις 5 Δεκεμβρίου 2011, της επιτράπη να μετάσχει στο πρόγραμμα κατάρτισης που θα άρχιζε στις 28 Δεκεμβρίου 2011.
- 13 Στις 7 Δεκεμβρίου 2011, η L. Napoli έγινε μητέρα. Σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία, ετέθη σε υποχρεωτική άδεια μητρότητας διάρκειας τριών μηνών, ήτοι μέχρι τις 7 Μαρτίου 2012.
- 14 Με πράξη της 4ης Ιανουαρίου 2012, η Amministrazione penitenziaria της γνωστοποίησε ότι, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 10, παράγραφος 2, του νομοθετικού διατάγματος 146/2000, μετά την πάροδο των πρώτων 30 ημερών της περιόδου άδειας μητρότητας, θα αποκλειόταν από το εν λόγω πρόγραμμα κατάρτισης και θα έπαινε να λαμβάνει αποδοχές. Η ως άνω υπηρεσία της διευκρίνισε ότι θα γινόταν αυτοδικαίως δεκτή στο επόμενο πρόγραμμα κατάρτισης.
- 15 Με μια πρώτη προσφυγή, που άσκησε στις 27 Φεβρουαρίου 2012 ενώπιον του Tribunale amministrativo regionale per il Lazio (Διοικητικό Δικαστήριο Περιφέρειας Λατίου), η L. Napoli προσέβαλε την πράξη της 4ης Ιανουαρίου 2012. Ενώπιον του δικαστηρίου αυτού η L. Napoli άσκησε δεύτερη προσφυγή, με την κατάθεση δικογράφου πρόσθετων λόγων, στρεφόμενη κατά της αποφάσεως του προϊσταμένου του τμήματος της Amministrazione Penitenziaria, της 9ης Μαρτίου 2012, με την οποία αποφασίσθηκε ο οριστικός αποκλεισμός της από το πρόγραμμα κατάρτισης, με παροχή της δυνατότητας παρακολούθησεως του προγράμματος της επόμενης περιόδου και απώλεια, μέχρι τότε, των αποδοχών.
- 16 Προς στήριξη των προσφυγών της, η L. Napoli ισχυρίστηκε, κυρίως, ότι η Amministrazione penitenziaria είχε κάνει κακή εφαρμογή του άρθρου 10 του νομοθετικού διατάγματος 146/2000, δεδομένου ότι, κατά τη διάταξη αυτή, έπρεπε να ληφθούν υπόψη ως περίοδοι απουσίας από το πρόγραμμα κατάρτισης μόνον οι περίοδοι εκούσιας απουσίας της εργαζόμενης μητέρας, εξαιρουμένων των περιόδων υποχρεωτικής άδειας που επιβάλλει ο νόμος. Επικουρικώς, και για την περίπτωση που θα κρινόταν ότι οι προσβαλλόμενες αποφάσεις ήσαν σύμφωνες προς το εν λόγω νομοθετικό διάταγμα, η L. Napoli αμφισβήτησε τη συμβατότητα του διατάγματος αυτού προς το ιταλικό Σύνταγμα.
- 17 Το Tribunale amministrativo regionale per il Lazio, αποφαινόμενο κατά τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων, αφού απέρριψε τον κυρίως προβληθέντα με την προσφυγή λόγο, δέχθηκε τον επικουρικώς προβληθέντα λόγο. Συγκεκριμένα, το άρθρο 10 του νομοθετικού διατάγματος 146/2000 είναι ασύμβατο, μεταξύ άλλων, με την οδηγία 2006/54, όπως αυτή έχει ερμηνευθεί από το Δικαστήριο με την απόφαση της 16ης Φεβρουαρίου 2006, Sarkatzis Herrero (Συλλογή 2006, σ. I-1513). Το δικαστήριο αυτό διέταξε την αναστολή της αποφάσεως της 9ης Μαρτίου 2012 και έκρινε, κατά συνέπεια, ότι η L. Napoli έπρεπε να γίνει εκ νέου δεκτή στο πρόγραμμα κατάρτισης μετά τη λήξη της υποχρεωτικής άδειας μητρότητας.
- 18 Στην απόφαση περί παραπομπής, το εν λόγω δικαστήριο επισημαίνει ότι αποκλείεται η δυνατότητα ερμηνείας του άρθρου 10 του νομοθετικού διατάγματος 146/2000 ως σύμφωνου με το Σύνταγμα και με το δίκαιο της Ένωσης. Συγκεκριμένα, η σαφής διατύπωση του εν λόγω άρθρου, η οποία αναφέρεται στις περιόδους απουσίας που προβλέπουν οι κανόνες περί προστασίας της εργαζόμενης μητέρας, στους οποίους πρέπει οπωσδήποτε να περιληφθεί και το άρθρο 16 του νομοθετικού διατάγματος 151, περί θεσπίσεως υποχρεωτικής άδειας μητρότητας, δεν παρέχει τη δυνατότητα στο αιτούν δικαστήριο να επιλέξει, μεταξύ των δυναμικών εννοιών του γράμματος του επίμαχου κανόνα, εκείνη που συνάδει περισσότερο με τις εθνικές συνταγματικές αρχές και με τις θεμελιώδεις αρχές του δικαίου της Ένωσης, διότι έτσι θα απέδιδε στο γράμμα αυτό ένα νόημα το οποίο δεν ανταποκρίνεται στη βούληση του νομοθέτη. Επιπλέον, η επίτευξη του σκοπού τον οποίο επιδιώκει το άρθρο 10 του

νομοθετικού διατάγματος 146/2000, ήτοι το να παρακολουθεί κάθε δόκιμος υπαξιωματικός κατάλληλο και πλήρη κύκλο επαγγελματικής κατάρτισης πριν του ανατεθούν θεσμικά καθήκοντα, θα διακυβευόταν όχι μόνον από τις εκουσίες απουσίες, αλλά, ομοίως, και από τις υποχρεωτικές απουσίες.

- 19 Το αιτούν δικαστήριο διευκρινίζει ότι υπάρχουν και άλλες εθνικές νομοθετικές διατάξεις που αφορούν, μεταξύ άλλων, την απασχόληση στις Ένοπλες Δυνάμεις, όπως είναι το άρθρο 1494, παράγραφος 5, του νομοθετικού διατάγματος 66, το οποίο αποκλείει από το πρόγραμμα κατάρτισης ορισμένες γυναίκες που έχουν λάβει υποχρεωτική άδεια μητρότητας. Ωστόσο, το νομοθέτημα αυτό προβλέπει ότι, σε περίπτωση επιτυχίας στην εξέταση του επομένου προγράμματος κατάρτισης, η οικεία υποψήφια τυγχάνει υπολογισμού της αρχαιότητάς της στην υπηρεσία από την ημερομηνία του αρχικού προγράμματος κατάρτισης. Η διάταξη αυτή, που έχει γενικό χαρακτήρα στις τάξεις των Ενόπλων Δυνάμεων, δεν έχει ωστόσο ευθέως εφαρμογή στο προσωπικό της σωφρονιστικής αστυνομίας που αποτελεί πολιτικό προσωπικό.
- 20 Η L. Napoli υφίσταται, επομένως, ζημία συνεπεία της μητρότητάς της, καθόσον περιέρχεται σε λιγότερο ευνοϊκή κατάσταση σε σχέση με τους άρρενες συναδέλφους της, που επέτυχαν στον ίδιο διαγωνισμό και έγιναν δεκτοί στο αρχικό πρόγραμμα κατάρτισης. Ακόμη και αν υποθεθεί ότι θα μπορούσε να της παρασχεθεί διαβεβαίωση ως προς την έναρξη των εννόμων αποτελεσμάτων του διορισμού, κατ' αναλογία εκείνης του άρθρου 1494, παράγραφος 5, του νομοθετικού διατάγματος 66, αυτή δεν θα είχε αναδρομικές οικονομικές συνέπειες. Η L. Napoli θα έχανε οπωσδήποτε τις αποδοχές και τις κοινωνικοασφαλιστικές εισφορές των οποίων θα ετύγχανε αν είχε μπορέσει να παρακολουθήσει το αρχικό πρόγραμμα κατάρτισης.
- 21 Το αιτούν δικαστήριο προσθέτει ακόμη ότι το δικαίωμα, που αναγνωρίζεται στην εργαζόμενη που αποκλείστηκε από το πρώτο πρόγραμμα κατάρτισης λόγω άδειας μητρότητας, να γίνει δεκτή στο επόμενο πρόγραμμα δεν αναγκάζει την οικεία διοίκηση να διοργανώσει ένα τέτοιο πρόγραμμα κατάρτισης. Η διοργάνωση αυτή επαφίεται στην κατά διακριτική ευχέρεια εκτίμηση της διοίκησης αυτής σχετικά με την ανάγκη καλύψεως των κενών θέσεων και τους διαθέσιμους προς τούτο οικονομικούς πόρους. Κατά συνέπεια, δεδομένου ότι μεταξύ δύο προγραμμάτων ενδέχεται να μεσολαβήσουν πολλά έτη, η δυνατότητα που έχει η εργαζόμενη αυτή να παρακολουθήσει άλλο πρόγραμμα είναι αβέβαιη. Συνεπώς, η ζημία που υφίσταται η εν λόγω εργαζόμενη ενδέχεται να είναι σημαντική.
- 22 Βεβαίως, παρέχοντας στην ίδια εργαζόμενη τη δυνατότητα συμμετοχής στο επόμενο πρόγραμμα κατάρτισης, το ιταλικό δίκαιο αποσκοπεί στον συμβιβασμό των δικαιωμάτων της εργαζόμενης γυναίκας με το δημόσιο συμφέρον, το οποίο υπαγορεύει την πρόσληψη στη σωφρονιστική αστυνομία, για την άσκηση των θεσμικώς προβλεπόμενων καθηκόντων, μόνον υποψηφίων οι οποίοι έχουν καταλλήλως προετοιμαστεί μέσω του σχετικού προγράμματος κατάρτισης. Ωστόσο, εγείρεται το ζήτημα αν η επιδίωξη του σκοπού αυτού δημοσίου συμφέροντος δύναται να δικαιολογήσει τη δυσμενή μεταχείριση που επιφυλάσσεται σε γυναίκα συνεπεία του αποκλεισμού της από πρόγραμμα κατάρτισης λόγω υποχρεωτικής άδειας μητρότητας.
- 23 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Tribunale amministrativo regionale per il Lazio αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:
- «1) Εφαρμόζεται το άρθρο 15 της οδηγίας [2006/54] στην περίπτωση παρακολούθησης προγράμματος επαγγελματικής κατάρτισης στο πλαίσιο σχέσεως εργασίας και, συγκεκριμένα, έχει το άρθρο αυτό την έννοια ότι, με τη λήξη της άδειας [μητρότητας], η εργαζόμενη δικαιούται να επανενταχθεί στο ίδιο, ακόμη εν εξελίξει, πρόγραμμα ή πρέπει [...] να δοθεί στο άρθρο αυτό η ερμηνεία ότι η εργαζόμενη δύναται να εγγραφεί σε μεταγενέστερο πρόγραμμα, μολονότι αυτό είναι αβέβαιο, τουλάχιστον από πλευράς χρόνου διοργάνωσης;

- 2) Έχει το άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της οδηγίας [2006/54], το οποίο χαρακτηρίζει ως διακριτική οποιαδήποτε λιγότερη ευνοϊκή μεταχείριση λόγω άδειας μητρότητας, την έννοια ότι εγγυάται στην εργαζόμενη μητέρα απόλυτη και ακαταγώνιστη, κατά τη στάθμιση με συγκρουόμενα συμφέροντα, προστασία έναντι οποιασδήποτε ουσιαστικής ανισότητας [απόφαση του Δικαστηρίου της 30ής Απριλίου 1998, C-136/95, Thibault, Συλλογή 1998, σ. I-2011], οπότε αποκλείει εθνική κανονιστική ρύθμιση η οποία, επιβάλλοντας τη διαγραφή εργαζομένης από πρόγραμμα επαγγελματικής κατάρτισης και, παράλληλα, παρέχοντάς της τη δυνατότητα εγγραφής σε πρόγραμμα επόμενης περιόδου, επιδιώκει μεν τον σκοπό της εξασφάλισης προσηκουσας κατάρτισης, πλην όμως στερεί από την εν λόγω εργαζόμενη την ευκαιρία να καταλάβει, σε προγενέστερη ημερομηνία, νέα θέση εργασίας, συγχρόνως με τους επιτυχόντες στον ίδιο διαγωνισμό και μετέχοντες στο ίδιο πρόγραμμα άνδρες συναδέλφους της, λαμβάνοντας τις αντίστοιχες αποδοχές;
- 3) Έχει το άρθρο 14, παράγραφος 2, της οδηγίας [2006/54], κατά το οποίο δεν συνιστά διάκριση η διαφορετική μεταχείριση που βασίζεται σε χαρακτηριστικά τα οποία αποτελούν αναγκαία προϋπόθεση για την άσκηση της επαγγελματικής δραστηριότητας, την έννοια ότι επιτρέπει στο κράτος μέλος να μεταθέσει χρονικώς την πρόσβαση στην εργασία εργαζομένης η οποία δεν μπόρεσε να λάβει πλήρη επαγγελματική κατάρτιση λόγω της άδειας μητρότητας;
- 4) [Σε μια τέτοια] περίπτωση και αν γίνει δεκτό ότι το άρθρο 14, παράγραφος 2, [της οδηγίας 2006/54] έχει θεωρητικώς εφαρμογή στην περίπτωση που περιγράφεται με το [προηγούμενο] ερώτημα, έχει η διάταξη αυτή, σε συνδυασμό με τη γενική αρχή της αναλογικότητας, την έννοια ότι αποκλείει εθνική κανονιστική ρύθμιση η οποία επιβάλλει τον αποκλεισμό από το πρόγραμμα κατάρτισης της εργαζομένης που απουσίασε από αυτό λόγω άδειας μητρότητας, αντί να εξασφαλίζει τη διοργάνωση παράλληλων προγραμμάτων αναπλήρωσης για την κάλυψη των κενών στην κατάρτισή της, συμβιβάζοντας με τον τρόπο αυτόν τα δικαιώματα της εργαζόμενης μητέρας με το δημόσιο συμφέρον, παρά το οργανωτικό και οικονομικό κόστος που συνεπάγεται μια τέτοια επιλογή;
- 5) Περιλαμβάνει η οδηγία [2006/54], στην περίπτωση που θα ερμηνευθεί ως αποκλείουσα την προαναφερθείσα εθνική κανονιστική ρύθμιση, κανόνες απευθείας εφαρμοστέους εκ μέρους του εθνικού δικαστή;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου και του δεύτερου προδικαστικού ερωτήματος

- 24 Με το πρώτο και το δεύτερο ερώτημα, τα οποία επιβάλλεται να εξεταστούν από κοινού, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχείο γ', σε συνδυασμό με το άρθρο 14, παράγραφος 1, στοιχείο γ', της οδηγίας 2006/54, καθώς και το άρθρο 15 της οδηγίας αυτής, έχουν την έννοια ότι αντιτίθενται σε εθνική νομοθεσία η οποία αποκλείει, για λόγους που αφορούν το δημόσιο συμφέρον, γυναίκα που έχει λάβει άδεια μητρότητας από επαγγελματική κατάρτιση που αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο της απασχολήσεώς της και η οποία είναι υποχρεωτική για να αποκτήσει τη δυνατότητα οριστικού διορισμού σε θέση δημοσίου υπαλλήλου και για να βελτιώσει τις συνθήκες απασχολήσεώς της, ενώ παράλληλα της εγγυάται το δικαίωμα συμμετοχής στο επόμενο πρόγραμμα κατάρτισης, του οποίου όμως η ημερομηνία διοργανώσεως είναι αβέβαιη.
- 25 Για να δοθεί απάντηση στο ερώτημα αυτό, πρέπει, πρώτον, να υπομνησθεί ότι το άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της οδηγίας 2006/54 προβλέπει ότι οποιαδήποτε λιγότερο ευνοϊκή μεταχείριση γυναίκας συνεπεία εγκυμοσύνης ή άδειας μητρότητας συνιστά διάκριση λόγω φύλου και ότι το άρθρο 14, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής καθορίζει τους τομείς στους οποίους δεν

επιτρέπεται καμία διάκριση. Έτσι, απαγορεύονται οι άμεσες ή έμμεσες διακρίσεις όσον αφορά τους όρους προσβάσεως στην απασχόληση, συμπεριλαμβανομένων των κριτηρίων επιλογής και των όρων προσλήψεως, την πρόσβαση σε όλες τις μορφές και σε όλα τα επίπεδα επαγγελματικού προσανατολισμού, την κατάρτιση, την επαγγελματική επιμόρφωση και μετεκπαίδευση, καθώς και την επαγγελματική εμπειρία, τους όρους απασχολήσεως και εργασίας και τη συμμετοχή σε συνδικαλιστικές ή άλλες οργανώσεις (βλ., κατά την έννοια αυτή, προπαρατεθείσα απόφαση *Sarkatzis Herrero*, σκέψη 36).

- 26 Πρέπει να επισημανθεί, δεύτερον, ότι το άρθρο 15 της εν λόγω οδηγίας προβλέπει ότι η γυναίκα που έχει λάβει άδεια μητρότητας δικαιούται, μετά το πέρας της άδειας αυτής, να επιστρέφει στην εργασία της ή σε ισοδύναμη θέση με όρους και συνθήκες όχι λιγότερο ευνοϊκούς για αυτήν και να επωφελείται από οποιαδήποτε βελτίωση των συνθηκών εργασίας, την οποία θα εδικαιούτο κατά την απουσία της.
- 27 Εν προκειμένω, όπως προκύπτει από την απόφαση περί παραπομπής, δεν αμφισβητείται ότι η L. Napoli έχει προσληφθεί με σχέση εργασίας και ότι το πρόγραμμα κατάρτισης, από το οποίο αποκλείστηκε συνεπεία της απουσίας της λόγω άδειας μητρότητας, παρέχεται στο πλαίσιο της εν λόγω σχέσεως εργασίας και αποσκοπεί στην προετοιμασία για συμμετοχή σε εξέταση μετά την οποία, σε περίπτωση επιτυχίας, θα μπορεί να έχει πρόσβαση σε ανώτερο ιεραρχικό επίπεδο.
- 28 Κατά συνέπεια, το εν λόγω πρόγραμμα κατάρτισης πρέπει να θεωρείται, υπό το πρίσμα τόσο του άρθρου 14, παράγραφος 1, στοιχείο γ', της οδηγίας 2006/54 όσο και του άρθρου 15 της οδηγίας αυτής, ότι περιλαμβάνεται στους όρους εργασίας που αντιστοιχούν στη θέση απασχόλησης της L. Napoli (βλ., κατ' αναλογία, αποφάσεις *Thibault*, προπαρατεθείσα, σκέψη 27, και της 18ης Νοεμβρίου 2004, C-284/02, *Sass*, Συλλογή 2004, σ. I-11143, σκέψεις 30 και 31).
- 29 Ωστόσο, στον βαθμό που η επίμαχη στην κύρια δίκη κατάσταση αφορά επιστροφή από άδεια μητρότητας και, όπως προκύπτει από την προηγούμενη σκέψη της παρούσας αποφάσεως, άπτεται των όρων εργασίας που ισχύουν για μια εργαζόμενη μετά την επιστροφή της από την άδεια μητρότητας, το υποβληθέν ερώτημα πρέπει να εξεταστεί υπό το πρίσμα του άρθρου 15 της εν λόγω οδηγίας, το οποίο αποτελεί την ειδική διάταξη που διέπει μια τέτοια περίπτωση.
- 30 Όσον αφορά το αν, σε μια κατάσταση όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, η εργαζόμενη που επανακάμπει από άδεια μητρότητας επιστρέφει στην εργασία της με όρους και συνθήκες όχι λιγότερο ευνοϊκούς για αυτήν και επωφελείται από οποιαδήποτε βελτίωση των όρων εργασίας την οποία θα εδικαιούτο κατά την απουσία της, πρέπει να τονιστεί ότι η λήψη άδειας μητρότητας δεν επηρέασε ποιοτικά την κατάσταση της εργαζόμενης αυτής, καθόσον η ιδιότητα του δοκίμου υπαξιωματικού που διασφαλίζει την εγγραφή στο επόμενο πρόγραμμα κατάρτισης διατηρήθηκε για την L. Napoli και η εν λόγω εργαζόμενη επέστρεψε στη θέση εργασίας στην οποία είχε τοποθετηθεί πριν από την άδειά της μητρότητας.
- 31 Γεγονός ωστόσο παραμένει ότι ο αποκλεισμός από το πρόγραμμα κατάρτισης λόγω της λήψεως της άδειας μητρότητας είχε αρνητικές συνέπειες για τους όρους εργασίας της L. Napoli.
- 32 Συγκεκριμένα, οι άλλοι εργαζόμενοι που έγιναν δεκτοί στο πρώτο πρόγραμμα κατάρτισης είχαν τη δυνατότητα να παρακολουθήσουν εξ ολοκλήρου το εν λόγω πρόγραμμα και να αποκτήσουν πρόσβαση, σε περίπτωση επιτυχίας στην εξέταση με την οποία ολοκληρώνεται η κατάρτιση, στο ανώτερο ιεραρχικό επίπεδο του υπαξιωματικού και να λάβουν τις αντίστοιχες αποδοχές πριν από την L. Napoli. Η τελευταία αυτή απεναντίας είναι υποχρεωμένη να αναμείνει το επόμενο πρόγραμμα κατάρτισης το οποίο, σύμφωνα με τις διαπιστώσεις του αιτούντος δικαστηρίου, συνιστά επιπλέον ένα γεγονός του οποίου η επέλευση είναι χρονικά αβέβαιη.

- 33 Ο αποκλεισμός όμως από το πρώτο πρόγραμμα κατάρτισης και η συνακόλουθη απαγόρευση συμμετοχής στην εξέταση που επιβεβαιώνει την επιτυχή παρακολούθηση του προγράμματος αυτού έχουν ως συνέπεια ο ενδιαφερόμενος να χάσει μια ευκαιρία να τύχει, όπως και οι συνάδελφοί του, μιας βελτιώσεως των όρων εργασίας και συνεπώς συνιστούν δυσμενή μεταχείριση κατά την έννοια του άρθρου 15 της οδηγίας 2006/54.
- 34 Το συμπέρασμα αυτό δεν κλονίζεται από το επιχείρημα ότι η απαίτηση, για λόγους δημοσίου συμφέροντος, συμμετοχής στην εν λόγω εξέταση μόνο των υποψηφίων που έχουν προετοιμασθεί καταλλήλως για να ασκήσουν τα νέα τους καθήκοντα προϋποθέτει τη συμμετοχή τους σε όλα τα μαθήματα που απαρτίζουν την εν λόγω κατάρτιση.
- 35 Συγκεκριμένα, μολονότι οι αρμόδιες εθνικές αρχές διαθέτουν, ανάλογα με τις περιστάσεις, ορισμένη διακριτική ευχέρεια όταν θεσπίζουν μέτρα τα οποία θεωρούν αναγκαία για την προάσπιση της δημόσιας ασφάλειας ενός κράτους μέλους (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 11ης Ιανουαρίου 2000, C-285/98, Kreil, Συλλογή 2000, σ. I-69, σκέψη 24), οφείλουν εντούτοις, εφόσον θεσπίζουν μέτρα που συνιστούν παρέκκλιση από θεμελιώδες δικαίωμα, όπως η ίση μεταχείριση ανδρών και γυναικών της οποίας την εφαρμογή επιδιώκει να διασφαλίσει η οδηγία 2006/54, να τηρούν την αρχή της αναλογικότητας, η οποία συγκαταλέγεται μεταξύ των γενικών αρχών του δικαίου της Ένωσης (βλ. κατά την έννοια αυτή, μεταξύ άλλων, προπαρατεθείσα απόφαση Kreil, σκέψη 23).
- 36 Επιβάλλεται όμως η διαπίστωση ότι μέτρο όπως το επίμαχο στην κύρια δίκη, το οποίο προβλέπει τον αυτόματο αποκλεισμό από το πρόγραμμα κατάρτισης και συνεπάγεται την απώλεια της δυνατότητας συμμετοχής στην εξέταση που διοργανώνεται εν συνεχεία, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη ούτε το στάδιο του εν λόγω προγράμματος κατά το οποίο λαμβάνεται η άδεια μητρότητας ούτε η ήδη κτηθείσα κατάρτιση, και το οποίο απλώς αναγνωρίζει στη γυναίκα που έλαβε την άδεια αυτή το δικαίωμα να μετάσχει σε πρόγραμμα κατάρτισης που θα οργανωθεί σε μεταγενέστερη αλλά αβέβαιη ημερομηνία, δεν φαίνεται να συνάδει με την εν λόγω αρχή της αναλογικότητας.
- 37 Η μη τήρηση της αρχής αυτής είναι τοσούτω μάλλον κατάφωρη καθόσον, όπως τόνισε το αιτούν δικαστήριο, το γεγονός ότι η έναρξη του επομένου προγράμματος κατάρτισης συνιστά αβέβαιο γεγονός απορρέει από το ότι οι αρμόδιες αρχές δεν είναι υποχρεωμένες να διοργανώσουν παρόμοιο πρόγραμμα σε συγκεκριμένες ημερομηνίες.
- 38 Συναφώς, πρέπει να προστεθεί ότι, προκειμένου να διασφαλίσουν την ουσιαστική ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών στην επίτευξη της οποίας αποσκοπεί η οδηγία 2006/54 (βλ., κατ' αναλογία, προπαρατεθείσα απόφαση Thibault, σκέψη 26), τα κράτη μέλη διαθέτουν ορισμένο περιθώριο εκτίμησης και ότι φαίνεται να είναι δυνατή η λήψη μέτρων που θίγουν την αρχή της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών λιγότερο απ' ό,τι το επίμαχο στην κύρια δίκη μέτρο. Έτσι, όπως τόνισε και το ίδιο το αιτούν δικαστήριο, οι εθνικές αρχές θα μπορούσαν, ενδεχομένως, να επιχειρήσουν να συγκεράσουν την απαίτηση πλήρους κατάρτισης των υποψηφίων με τα δικαιώματα της εργαζόμενης γυναίκας προβλέποντας, για την εργαζόμενη που επιστρέφει από άδεια μητρότητας, παράλληλο πρόγραμμα κάλυψης της ήδη διδαχθείσας ύλης το οποίο να είναι ισοδύναμο με το αρχικό πρόγραμμα κατάρτισης, κατά τρόπον ώστε η εργαζόμενη αυτή να μπορέσει να ανέλθει, το συντομότερο δυνατόν, σε ανώτερο επίπεδο της ιεραρχίας, το οποίο να συνεπάγεται ότι η εξέλιξη της σταδιοδρομίας της δεν θα είναι δυσμενέστερη από εκείνη της σταδιοδρομίας ενός άρρενος συναδέλφου της που πέτυχε στον ίδιο διαγωνισμό και μετέσχε στο ίδιο αρχικό πρόγραμμα κατάρτισης.
- 39 Από το σύνολο των προεκτεθέντων προκύπτει ότι στο πρώτο και στο δεύτερο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 15 της οδηγίας 2006/54 έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική νομοθεσία η οποία αποκλείει, για λόγους δημοσίου συμφέροντος, γυναίκα που έχει λάβει άδεια μητρότητας από επαγγελματική κατάρτιση η οποία αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της απασχόλησής της και είναι υποχρεωτική για να αποκτήσει τη δυνατότητα οριστικού διορισμού σε θέση δημοσίου

υπαλλήλου καθώς και για να βελτιώσει τους όρους και τις συνθήκες εργασίας της, ενώ παράλληλα της διασφαλίζει το δικαίωμα συμμετοχής στο επόμενο πρόγραμμα κατάρτισης, του οποίου όμως η ημερομηνία διοργάνωσης είναι αβέβαιη.

Επί του τρίτου ερωτήματος

- 40 Με το τρίτο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 14, παράγραφος 2, της οδηγίας 2006/54 έχει εφαρμογή σε εθνική νομοθεσία, όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, η οποία δεν προβλέπει ότι συγκεκριμένη δραστηριότητα θα ασκείται αποκλειστικά από άρρενες εργαζόμενους, αλλά καθυστερεί την πρόσβαση στη δραστηριότητα αυτή των γυναικών εργαζομένων που δεν μπόρεσαν να λάβουν πλήρη επαγγελματική κατάρτιση λόγω υποχρεωτικής άδειας μητρότητας.
- 41 Συναφώς, πρέπει να τονιστεί ότι το άρθρο 14, παράγραφος 2, της εν λόγω οδηγίας, όπως και το άρθρο 2, παράγραφος 2, της οδηγίας 76/207/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 9ης Φεβρουαρίου 1976, περί της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισεως ανδρών και γυναικών, όσον αφορά την πρόσβαση σε απασχόληση, την επαγγελματική εκπαίδευση και προώθηση και τις συνθήκες εργασίας (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/002, σ. 70), το οποίο αντικατέστησε, έχει τον χαρακτήρα διατάξεως η οποία εισάγει παρέκκλιση από καθιερούμενο με την οδηγία 2006/54 ατομικό δικαίωμα, στον βαθμό που επιτρέπει στα κράτη μέλη να προβλέπουν ότι διαφορετική μεταχείριση στηριζόμενη σε χαρακτηριστικό συνδεδεμένο με το φύλο δεν συνιστά, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, δυσμενή διάκριση, κατά την έννοια της οδηγίας αυτής. Ως εκ τούτου, πρέπει να ερμηνεύεται στενά (βλ., κατά την έννοια αυτή, αποφάσεις της 15ης Μαΐου 1986, 222/84, Johnston, Συλλογή 1986, σ. 1651, σκέψη 36, και της 26ης Οκτωβρίου 1999, C-273/97, Sirdar, Συλλογή 1999, σ. I-7403, σκέψη 23).
- 42 Επιβάλλεται όμως η διαπίστωση ότι, στη διαφορά της κύριας δίκης, δεν προβλήθηκε αλλά ούτε καν υποστηρίχθηκε ότι οι εφαρμοστέες εθνικές διατάξεις προβλέπουν ότι ένα χαρακτηριστικό συνδεδεμένο με το φύλο συνιστά γνήσια και καθοριστική επαγγελματική απαίτηση για να υπάρχει η δυνατότητα ασκήσεως των καθηκόντων αυτών ή ότι οι αρμόδιες εθνικές αρχές έκαναν χρήση, όσον αφορά την άσκηση των καθηκόντων του υπαξιωματικού της σωφρονιστικής διοικήσεως, του περιθωρίου εκτίμησης που παρέχει συναφώς η εν λόγω οδηγία ή θέλησαν να επικαλεσθούν αυτό το περιθώριο εκτίμησης.
- 43 Από το σύνολο των προεκτεθέντων προκύπτει ότι στο τρίτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 14, παράγραφος 2, της οδηγίας 2006/54 δεν έχει εφαρμογή σε εθνική νομοθεσία, όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, η οποία δεν προβλέπει μεν ότι συγκεκριμένη δραστηριότητα ασκείται αποκλειστικά από άρρενες εργαζόμενους, αλλά καθυστερεί την πρόσβαση στη δραστηριότητα αυτή των γυναικών εργαζομένων που δεν μπόρεσαν να λάβουν πλήρη επαγγελματική κατάρτιση λόγω υποχρεωτικής άδειας μητρότητας.

Επί του τέταρτου ερωτήματος

- 44 Κατόπιν της απαντήσεως που δόθηκε στο τρίτο ερώτημα, παρέλκει η απάντηση στο τέταρτο ερώτημα.

Επί του πέμπτου ερωτήματος

- 45 Με το πέμπτο του ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν οι διατάξεις των άρθρων 14, παράγραφος 1, στοιχείο γ', και 15 της οδηγίας 2006/54 είναι αρκούντως σαφείς, ακριβείς και απαλλαγμένες αιρέσεων ώστε να παράγουν άμεσο αποτέλεσμα.

- 46 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι, κατά πάγια νομολογία, σε όλες τις περιπτώσεις στις οποίες διατάξεις οδηγίας εμφανίζονται από απόψεως περιεχομένου ως απαλλαγμένες αιρέσεων και αρκούντως ακριβείς, οι ιδιώτες μπορούν να τις επικαλούνται ενώπιον εθνικού δικαστηρίου κατά του κράτους μέλους (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 12ης Ιουλίου 1990, C-188/89, Foster κ.λπ., Συλλογή 1990, σ. I-3313, σκέψη 16, και της 20ής Μαρτίου 2003, C-187/00, Kutz-Bauer, Συλλογή 2003, σ. I-2741, σκέψη 69).
- 47 Επιβάλλεται όμως η διαπίστωση ότι τα άρθρα 14, παράγραφος 1, στοιχείο γ', και 15 της οδηγίας 2006/54 πληρούν τις προϋποθέσεις αυτές.
- 48 Συγκεκριμένα, όσον αφορά το άρθρο 14, παράγραφος 1, στοιχείο γ', της εν λόγω οδηγίας, το οποίο περιέχει διατάξεις θέτουσες σε εφαρμογή την αρχή της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών σε θέματα εργασίας και απασχόλησης, πρέπει να τονιστεί ότι το άρθρο αυτό αποκλείει γενικώς και αναμφιλέκτως κάθε δυσμενή διάκριση λόγω φύλου στους τομείς που απαριθμεί (βλ., κατά την έννοια αυτή, προπαρατεθείσα απόφαση Sarkatzis Herrero, σκέψη 36).
- 49 Κατά τον ίδιο τρόπο, το άρθρο 15 της ίδιας οδηγίας προβλέπει με διατύπωση σαφή, ακριβή και άνευ αιρέσεων ότι η γυναίκα που έχει λάβει άδεια μητρότητας δικαιούται, μετά το πέρας της άδειας αυτής, να επιστρέφει στην εργασία της ή σε ισοδύναμη θέση με όρους και συνθήκες όχι λιγότερο ευνοϊκούς για αυτήν και να επωφελείται από οποιαδήποτε βελτίωση των συνθηκών εργασίας, την οποία θα εδικαιούτο κατά την απουσία της.
- 50 Δεδομένου ότι οι δύο επίμαχες διατάξεις παράγουν άμεσο αποτέλεσμα, πρέπει να υπομνησθεί περαιτέρω ότι, κατά πάγια νομολογία, το εθνικό δικαστήριο στο οποίο έχει ανατεθεί, στο πλαίσιο της αρμοδιότητάς του, η εφαρμογή των κανόνων του δικαίου της Ένωσης έχει την υποχρέωση να διασφαλίζει την πλήρη αποτελεσματικότητα των κανόνων αυτών, αφήνοντας εν ανάγκη αυτεπαγγέλτως ανεφάρμοστη κάθε αντίθετη διάταξη της εθνικής νομοθεσίας, έστω και μεταγενέστερη, χωρίς να υποχρεούται να ζητήσει ή να αναμείνει την προηγούμενη εξαφάνισή της είτε διά της νομοθετικής οδού είτε μέσω οποιασδήποτε άλλης συνταγματικής διαδικασίας (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 9ης Μαρτίου 1978, 106/77, Simmenthal, Συλλογή τόμος 1978, σ. 239, σκέψη 24, και Kutz-Bauer, προπαρατεθείσα, σκέψη 73). Επομένως, τα άρθρα 14, παράγραφος 1, στοιχείο γ', και 15 της οδηγίας 2006/54 μπορεί να τα επικαλεστεί ένας πολίτης κατά του οικείου κράτους μέλους και να τα εφαρμόσει εθνικό δικαστήριο προκειμένου να αποκλεισθεί η εφαρμογή κάθε εθνικής διάταξης που δεν συνάδει με τα εν λόγω άρθρα.
- 51 Από το σύνολο των προεκτεθέντων προκύπτει ότι στο πέμπτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι οι διατάξεις των άρθρων 14, παράγραφος 1, στοιχείο γ', και 15 της οδηγίας 2006/54 είναι αρκούντως σαφείς, ακριβείς και απαλλαγμένες αιρέσεων ώστε να παράγουν άμεσο αποτέλεσμα.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 52 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπύπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (πρώτο τμήμα) αποφαινεται:

- 1) Το άρθρο 15 της οδηγίας 2006/54/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Ιουλίου 2006, για την εφαρμογή της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών σε θέματα εργασίας και απασχόλησης, έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική νομοθεσία η οποία αποκλείει, για λόγους δημοσίου συμφέροντος, γυναίκα που έχει λάβει άδεια μητρότητας από επαγγελματική κατάρτιση η οποία αποτελεί

αναπόσπαστο τμήμα της απασχόλησής της και είναι υποχρεωτική για να αποκτήσει τη δυνατότητα οριστικού διορισμού σε θέση δημοσίου υπαλλήλου καθώς και για να βελτιώσει τους όρους και τις συνθήκες εργασίας της, ενώ παράλληλα της διασφαλίζει το δικαίωμα συμμετοχής στο επόμενο πρόγραμμα κατάρτισης, του οποίου όμως η ημερομηνία διοργάνωσης είναι αβέβαιη.

- 2) Το άρθρο 14, παράγραφος 2, της οδηγίας 2006/54 δεν έχει εφαρμογή σε εθνική νομοθεσία, όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, η οποία δεν προβλέπει μεν ότι συγκεκριμένη δραστηριότητα ασκείται αποκλειστικά από άρρενες εργαζόμενους, αλλά καθυστερεί την πρόσβαση στη δραστηριότητα αυτή των γυναικών εργαζομένων που δεν μπόρεσαν να λάβουν πλήρη επαγγελματική κατάρτιση λόγω υποχρεωτικής άδειας μητρότητας.
- 3) Οι διατάξεις των άρθρων 14, παράγραφος 1, στοιχείο γ', και 15 της οδηγίας 2006/54 είναι αρκούντως σαφείς, ακριβείς και απαλλαγμένες αιρέσεων ώστε να παράγουν άμεσο αποτέλεσμα.

(υπογραφές)